

POROČILA

PRAZGODOVINSKA SELIŠČNA NAJDBA V ZREČAH

Stanko Pahič

Poleti leta 1954 je Mirko Zupančič na parceli št. 649/6 (k. o. Zgornje Zreče) kopal temelje za svojo stanovanjsko hišo in pri kopanju jarka za kletni zid v globini 1,2 m naletel na rdečkasto opečeno ilovko, pomešano s koščki razpadajočega oglja, ki so delali v njej temne lise. Pri skrbnejšem odkopavanju tega mesta, ležečega v jugozahodnem vogalu bodoče stavbe, je kmalu naletel tudi na črepinje razbitih glinastih posod, ki jih je zbral in predal Pokrajinskemu muzeju v Mariboru. Ker strokovno odkopavanje in opazovanje ni bilo mogoče, izvirajo vsi podatki in skice od najditelja in so vsekakor dokaz njegovega spodbudnega razumevanja arheoloških najdb (sl. 1—2).

Najdišče je ležalo v eni izmed vrhnjih naplavinjskih plasti, ki pokrivajo starejše naplavine mimo tekoče Dravinje, ob kateri leži na levem bregu tod do 150 m široka rahlo poševna ravnica. V ilnato-peščeni naplavinski plasti, pokriti z 1,2 m debelimi plastmi naplavin stranskih hudournikov, je zavzemalo področje ožgane ilovke vzdolž zahodnega zidu do 2 m dolg in 0,5 m širok prostor, ki se je verjetno širil še v notranjost neodkopane okolice izven kleti. Plast te ilovke je bila debela 10—25 cm, po vsem njenem obsegu raztresene črepinje pa so tvorile skupno z ogljem in koscem kamnitne sekire enotno kulturno plast. Niti ob straneh niti pod njo ni bilo kakršnihkoli kamnov ali lepa.

Najdeni predmeti so naslednji:

1. Fragment sekire iz lisastozelenega porfiritu. Ohranjen spodnji del obrobja tik nad rezilom. Stranski rob je pretežno ravno obrušen in tvori s širšo stranico oster rob. Velikost fragmenta $5 \times 4,5$ cm. Inv. št. A 1397. T. r. 16.

2. Del ostenja večje posode neznane oblike iz rjavkastosivo pečene gline, pomešane z drobnim peskom in sljudo. Neenakomerno izglačena površina svetlorjave barve je okrašena s plitkimi prstnimi odtisi. Debelina stene 9 mm. Inv. št. A 1398. T. r. 8 a, b.

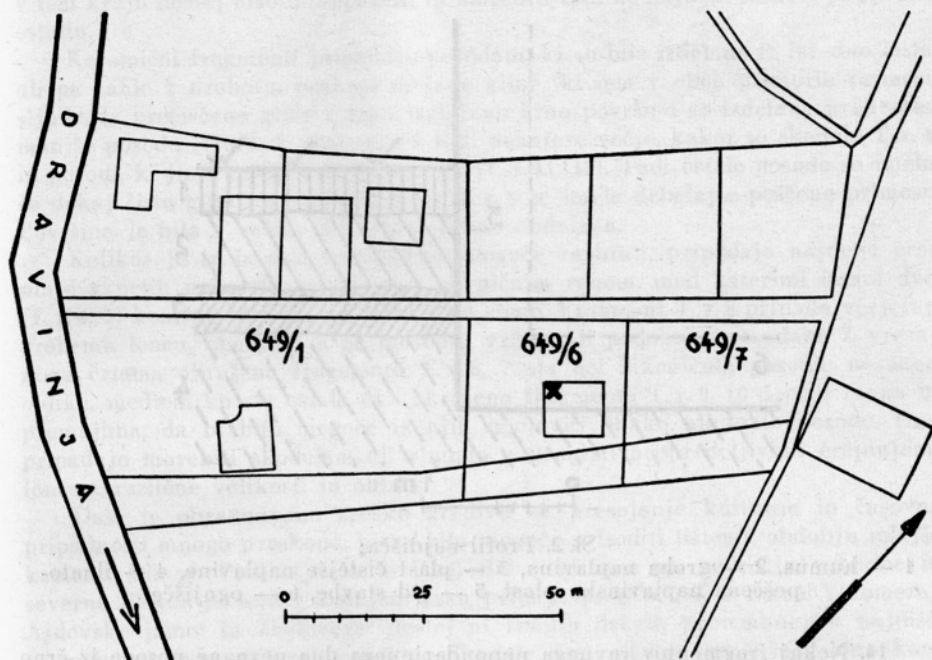
3. Fragment neznane posode iz izredno prečiščene in rumenkasto pečene gline z dobro izglačeno črno površino, ki je okrašena na ohranjenem kosu z vrezano črto, pod katero poteka pas klinasto vdolbenih jamic. Debelina stene 4 mm. Inv. št. A 1399. T. r. 9.

4. Fragment docela enake posode s tremi vrezanimi črtami na ohranjenem kosu. Debelina stene 3 mm. Inv. št. A 1400. T. r. 10.

5. Fragment oboda neznane posode iz enake gline. Dobro izglačena črna površina je okrašena z navpičnimi plitko vrezanimi tekočimi in pikčastimi črtami, ki se na obodu končujejo. Debelina stene 4—5 mm. Inv. št. A 1401. T. r. 6 a, b.

6. Fragment oboda podobne posode iz enake gline. Okras tvorijo le preproste navpično vrezane črte. Debelina stene 3–5 mm. Inv. št. A 1402. T. r. 7 a, b.

7. Fragment ravno odrezanega navpičnega roba neznane posode, verjetno skodele, iz črno pečene, z drobnim peskom mešane gline. Sploščena bunčica sega na ohranjenem koncu prav do roba. Debelina stene 6–8 mm. Inv. št. A 1403. T. r. 1 a, b.

Sl. 1. Lega najdišča v Zrečah; x = mesto najdbe

8. Fragment ravno odrezanega navpičnega roba neznane posode iz črno pečene, z drobnim peskom mešane gline. Izglajena površina je svetlorjave barve. Debelina stene 5–7 mm. Inv. št. A 1404. T. r. 2.

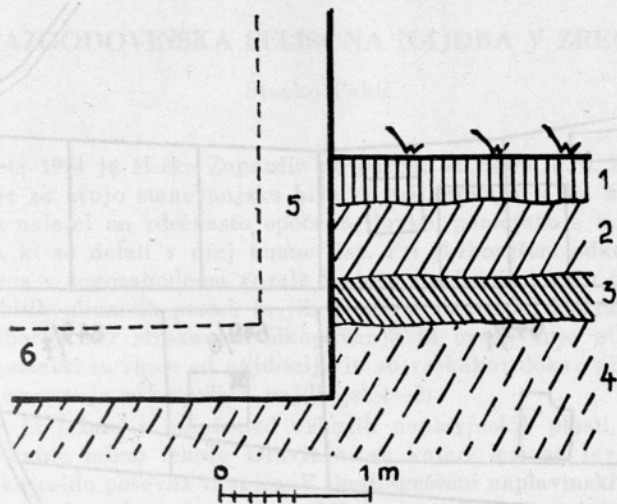
9. Fragment ravno odrezanega navpičnega roba neznane posode, verjetno skodele, iz črnkasto pečene, z drobnim peskom mešane gline. Izglajena površina je rjave barve. Debelina stene 6–7 mm. Inv. št. A 1405. T. r. 3.

10. Del roba in ostenja konične skodele z ravno odrezanim navpičnim robom iz črno pečene, z drobnim peskom mešane gline. Na ohranjenem delu ostenja je na prehodu roba v spodnji del skodele vodoravno iztegnjena bradavica. Površina je izglajena in sivorjavekaste barve. Debelina stene večidel 6 mm. Inv. št. A 1406. T. r. 5.

11. Del roba in ostenja konične skodele z ravno odrezanim navpičnim robom iz izredno prečiščene gline, ki je v sredini črno, na obeh robovih pa sivo žgana. Izglajena površina je črne barve. Stena se od 7 mm na robu na prehodu v rahlo usločeni spodnji del najprej odebeli, nato pa stanjša proti dnu na 4 mm. Inv. št. A 1407. T. r. 4.

12. Fragmentiran do 3,7 cm širok trakast ročaj iz izredno prečiščene, svetlo-sivo pečene gline. Skrbno izglajena površina je črne barve. Vrhnji del ima širok ploščat prehod v rob neznane posode. Debelina do 10 mm. Inv. št. A 1408. T. r. 12 a, b.

13. Fragment enakega, 2,7 cm širokega in do 8 mm debelega trakastega ročaja iz prav take gline. Vrhnji del kaže soroden prehod v rob neznane posode. Inv. št. A 1409. T. r. 11 a, b.

Sl. 2. Profil najdišča:

1 — humus, 2 — groba naplavina, 3 — plast čistejše naplavine, 4 — ilnato-peščena naplavinna plast, 5 — zid stavbe, 6 — ognjišče

14. Nekaj fragmentov ravnega nepoudarjenega dna neznane posode iz črno pečene, z drobnim peskom mešane gline. Slabše ohranjena površina je svetlorjave barve. Debelina dna 7 in ohranjenega dela tanjšajočih se sten 5 mm. Inv. št. A 1410. T. r. 15.

15. Fragment rahlega vbočenega dna neznane posode iz prečiščene, svetlorjavo pečene gline z izglajenim črnkastim ostenjem. Debelina dna 4, ohranjene stene 6 mm. Inv. št. A 1411. T. r. 15.

16. Fragment ravnega dna neznane posodice iz izredno prečiščene, sivo pečene gline, z dobro izglajeno površino črne barve. Debelina dna 3–4 mm. Inv. št. A 1412. T. r. 14.

17. Nekaj fragmentov sten različnih posod, ki so bile večini izdelane iz ali izredno prečiščene, sivo pečene gline ali pa iz s peskom mešane gline, ki je bila črnkasto ali rjavkasto pečena. Izglajena površina je pri drobnih črepi-njicah črne, pri večjih pa svetlorjave barve in na nekaj kosih neke posode rahlo porozna. En sam fragment iz s peskom mešane črno pečene gline ima črno notranjo in rdečkasto zunanjo površino.

Kot je bilo mogoče razbrati iz podatkov in kasnejšega ogleda najdišča, pripada najdba ognjiščnemu delu preproste, morebiti nekoliko v zemljo vglobljene kolibe, od katere pa ni znanih drugih sledov. Prisojna ravnica na levem bregu Dravinje, zavarovana proti severu z obrobniimi pohorskimi obronki, je

očitno predstavljala ugoden prostor za bivanje, saj se Dravinja komaj tu izvije iz ozke globeli, v svojem nadaljnjem toku pa teče preko širše, deloma zamočvirjene in poplavam izpostavljene doline. Po opustitvi je bil ta prostor v teku časa ob rednih naplavljanjih izmed obronkov prihajajočega potočka vzdignjen do današnje površine. Ni znano, ali gre tu za osamljen objekt, ali pa za naselje, vendar je treba pripomniti, da pri kopanju temeljev za številne nove zidave v tem kraju doslej niso bili opaženi in morebiti tudi ne najdeni sledovi podobnih ostalin.

Keramični fragmenti pripadajo posodam, ki so bile izdelane iz izredno čiste ali pa rahlo z drobnim peskom mešane gline, ki ima v obeh primerih primesi sljude. Iz prečiščene gline z lepo izglajeno črno površino so izdelane predvsem manjše posode (T. r. 6, 7, 9, 10, 14), a tudi nekatere večje, kakor so skodele T. r. 4 in posodi, ki jima pripadata oba ročaja (T. r. 11, 12). Tudi ostale posode so imele še dokaj čisto glino, le velika posoda T. r. 8 je imela debelejšje peščene primesi. Površina je bila v večini primerov skrbno obdelana.

Kolikor je iz bornih fragmentov mogoče razbrati, pripadajo najdene črepinje v petih primerih skodelam z navpičnim robom, med katerimi imata dve (T. r. 4, 5) konične in nekoliko konkavne stene. Fragment T. r. 8 pripada verjetno grobemu loncu, oba ročaja pa morebiti vrčem ali podobnim posodam. Z vrezanima črtama okrašena fragmenta T. r. 6, 7 sta del bikoničnih posodic neznane oblike, medtem ko sta ostala dva okrašena fragmenta T. r. 9, 10 docela ravna in premajhna, da bi bilo mogoče iz njih ugotoviti obliko ali vrsto posode. Dna pripadajo morebiti skodelam ali skupno z drugimi neopredeljivimi črepinjami loncem različne velikosti in oblik.

Dasi je obravnavano zreško gradivo za presojanje kulturne in časovne pripadnosti mnogo preskopo, bi ga bilo mogoče prisoditi tistemu obdobju mlajše kamene (ali po Pittioniju keramične) dobe, ki nam na področju vzhodne in severne Slovenije šele v zadnjem času prihaja pred oči. Ker razen Vinomera,¹ Ajdovske jame² in Zbelovega³ doslej ni znanih drugih pomembnejših najdišč, so možnosti primerjav zelo omejene. Skodele z navpičnim robom in deloma konkavno oblikovanimi stenami imajo najbližje primerjave predvsem na obeh poslednjih najdiščih.⁴ Zlasti na Zbelovem kažejo nekatere skodele močno istovetne oblike, kar je spričo bližine obeh najdišč v Dravinjski dolini tudi razumljivo. Pač pa se siva in črnikastra zreška keramika po gradivu in pečenju nekoliko loči od najdb rumenkaste keramike na Zbelovem.

Z navedenima najdiščema se ujema tudi ornamentika, ki sicer sama zase časovno ni izrečno značilna. Z vrezanimi črtami, ki v pasovih pokrivajo vrhne dele posod, je okrašena vrsta fragmentov iz Ajdovske jame,⁵ prikazujejo pa se tudi na nekaterih posodah ornamentalno sicer revnih zbelovskih najdb. Isto velja za pikčaste ali jamičaste črte, ki v teh primerih dopolnjujejo okras. Tudi način izdelovanja je zelo preprost. Črte so bile vrezane z ostrejšim predmetom edinole pri fragmentu T. r. 10, v ostalih treh primerih pa so bile topo izvlečene,

¹ R. Ložar: Neolitske stanovanjske jame na Vinomeru, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo XXII, Ljubljana 1941, str. 125 in dalje.

² J. Korošec: Kulturne ostaline v Ajdovski jami pri Nemški vasi, Razprave SAZU III, Ljubljana 1953, str. 45 in dalje.

³ Izkopavanja Pokrajinskega muzeja v Mariboru leta 1954. Poročilo v pripravi.

⁴ J. Korošec: prav tam, T. I, 4, 7; XII, 3, 5, 7.

⁵ Prav tam, T. V—VIII.

tako da delajo prej plitke žlebiče kot prave vrezane črte. Medtem ko so pike fragmenta T. r. 6 narejene z vbodi zelo tanke konice, so jamice na fragmentu T. r. 9 delo debelejšega ošiljenega predmeta. Poleg teh so bile črepinje posode T. r. 8 okrašene s plitvimi prstnimi odtisi, kakršnih na navedenih najdiščih ni.

Iz okvira teh najdb izstopata oba širokotrakasta ročaja T. r. 11, 12, ki sta pripadala izvrstno izdelanim posodam neznanih oblik. Vezala sta vrhnji rob posode z neznanim delom ostenja in sta tako morebiti bila del vrčev. Med ročaji na Zbelovem je bilo ugotovljenih nekaj podobnih primerov, vendar pa brez vrhnjega zaključka, kar zlasti glede na tip posode izključuje podrobnejše primerjave. Bržčas predstavljata med doslej znano slovensko poznoneolitsko keramiko tiste elemente, ki bi mogli biti odsev zapletenih kulturnih tokov tega obdobja, o katerih pa doslej še nimamo skoraj nobenih podatkov.⁶

Po naključju odkrita najdba v Zrečah pomeni skromno pomnožitev doslej komaj znanih seliščnih najdb iz poznega neolitskega časa. Ker izvira s prostora, ugodnega za naselitev, bi bilo upravičeno pričakovati na tem mestu še morebitnih novih najdb, ki bi poleg vseh drugih nejasnosti pojasnile tudi to, ali je bilo v Zrečah že v tem času kakršnokoli naselje.

ZUSAMMENFASSUNG

Urgeschichtliche Fundstelle in Zreče

Anlässlich der Bauarbeiten wurde im Sommer 1954 in Zreče, auf der Parzelle Nr. 649/6, in der Tiefe 1,2 m eine urgeschichtliche Fundstelle entdeckt, die aus einer bis 25 cm dicken Kulturschicht mit gebranntem Ton, Kohlenresten, Scherben und einem Bruchstück eines Steinbeiles bestand. Es handelt sich wahrscheinlich um einen Teil des Wohnraumes, der nicht eingehender untersucht werden konnte. Die Funde wurden von dicken Überschwemmungsschichten überdeckt. Auf dem sonnigen Ufer des Flüsschens Dravinja gelegen, werden sie wahrscheinlich einen Hinweis auf eine günstige Siedlungsstätte vom unbekannten Umfange darstellen.

Die gefundenen Scherben gehören meistens zu den sorgfältig ausgearbeiteten Gefäßen aus feingeschlammtem Ton mit einer gut geglätteten schwärzlichen oder grauen Oberfläche. Einige Fragmente lassen sich den Schalen mit senkrechtem oder leicht eingezogenem Rand (T. 1–5), sowie verschiedenen anderen weniger erfassbaren kleineren (T. 6, 7, 9, 10, 14) und größeren (T. 8) Gefäßen zuteilen. Die Verzierung der oberen Teile der kleineren Gefäße besteht aus leicht eingeritzten vertikalen oder schrägen parallelen Linien, die auch mit punktierten Linien verbunden sind (T. 6, 7, 9, 10). Die Scherbe T. 8 ist jedoch mit seichten Fingereindrücken verziert.

Da das Vergleichsmaterial aus dem slowenischen Nachbargebiet nicht zahlreich ist, lässt sich zurzeit die Frage stellen, ob die Funde von Zreče dem späten Neolithikum oder vielleicht auch der frühen Bronzezeit angehören und zusammen mit den Funden aus Vinomer, Ajdovska jama und Zbelovo in einen annähernd gleichen Zeitraum zu setzen sind. Die Parallelen aus diesen Fundorten treffen besonders für die Schalen und die Ornamentik zu. Die breiten Bandhenkel T. 11, 12 fallen aber aus diesen Typen etwas heraus und werden möglicherweise den Krügen mit ebenrandigen Henkeln angehören, die jene Art der slowenischen spätneolithischen Keramik bilden, deren Klärung erst in ihren Anfängen ist.

⁶ Prim. R. Ložar: Študije o Ljubljanski keramiki, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo XXII, Ljubljana 1941, str. 50 in dalje, sl. 8 in 10.

